

УДК 351.854

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271030>

Ірина Розман, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання

Мукачівського державного університету

Оксана Лемак, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти доктор філософії

Мукачівського державного університету

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ НА ЗАКАРПАТТІ у 20–30-х рр. ХХ ст.

У статті здійснено синтезований аналіз чинників, що зумовлювали зміст, характер, тенденції розвитку педагогічної та культурно-просвітницької діяльності українських літераторів на Закарпатті у 20–30-х рр. ХХ ст. Схарактеризовано п'ять груп чинників: суспільно-політичне, етнонаціональне, соціально-економічне становище краю; розвиток ідейно-політичних орієнтацій (русинофільство, русофільство, українофільство); формування системи освіти; інституціоналізація національно-культурного життя українців; впливи української еміграції та мистецької течії модернізму.

Ключові слова: літератори-педагоги; система освіти Закарпаття; періодичні видання; громадські товариства; культурно-просвітницька активність.

Табл. 1. Літ. 9.

Iryna Rozman, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor, Professor of the English Language,
Literature with Teaching Methods Department of Mukachevo State University

Oksana Lemak, Applicant of the third (educational and scientific) level of higher education Doctor of
Sciences (Philosophy) of Mukachevo State University

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL AND CULTURAL AND ENLIGHTENMENT ACTIVITIES OF UKRAINIAN WRITERS IN TRANS-CARPATIA IN THE 20–30s of the XX century

The authors carried out the synthesized analysis of the prerequisites and factors that influenced and determined the content, character, trends, and other aspects of the development of the pedagogical and cultural-educational activities of Ukrainian writers in Transcarpathia in the 20s and 30s of the 20th century. The following five main factors have been identified and characterized. The first is the socio-political, ethno-national, socio-economic situation of the region, which determined the general background of the personal and professional formation of the personalities of literary teachers. The second factor is the development of three ideological and political orientations (Rusinophilism, Russophilism, and Ukrainophilism), which influenced the crystallization of writers' self-identity and their choice of linguistic and grammatical style of writing. The third factor – the development of the system of education and schooling in the form of a network of primary and urban schools and seminaries and gymnasiums - contributed to the growth of the cultural and intellectual potential of Ukrainian writers and stimulated their choice of a pedagogical profession, which allowed combining educational and creative and public-educational activities. The fourth factor – the institutionalization of the national and cultural life of Ukrainians – manifested itself in the formation of a network of mass educational societies, teachers' and pedagogic associations, creative unions and numerous periodicals. They supported the grouping of writers-pedagogues, their creative and professional self-realization and cultural and social activity. Accordingly, the character of these processes was affected by the fifth factor in the form of the influence of Ukrainian emigration figures that were in Transcarpathia and the artistic trend of modernism, which determined the creative worldview of writers and poets. The indicated interdependent and interrelated factors exerted a specific and complex influence on the pedagogical and public-educational activities of literary personalities and the reflection in their work of the problems of ideological, patriotic, moral, aesthetic, and labor education.

Keywords: writers-pedagogues; education system of Transcarpathia; periodicals; public associations; cultural and educational activity.

Постановка проблеми. Усебічне осмислення будь-якого історико-педагогічного процесу і явища потребує предметного з'ясування його генези та чинників, які впливали на їхні розвиток і трансформації. Це повною мірою стосується педагогічної та культурно-просвітницької діяльності українських літераторів Закарпаття у 20–30-х рр. ХХ ст. Вивчення цієї проблеми в означеному ракурсі ускладнюється, по-

перше, її міждисциплінарним характером: вона повинна розглядатися на перетині різних галузей історико-педагогічної науки (біографістика, джерелознавство); літературознавства (теорія літератури, історія літератури, літературна критика); журналістики, а також врахування спектру суспільно-політичних, національно-культурних, освітніх, мистецьких, інших чинників. По-друге, йдеться про кілька генерацій літераторів (письменників, поетів, публі-

цистів, редакторів, літературних критиків), які належали до різних ідейних і літературних течій, відрізнялися за соціальним походженням, фахом, освітнім рівнем тощо. Серед трьох десятків уключених в орбіту дослідження педагогічних персоналій є діячі знакові (А. Волошин) й достатньо відомі (В. Бірчак, М. Божук, Ю. Боршош-Кум'ятський, А. Ворон, В. Гренджа-Донський, М. Кабалюк-Тисянська, І. Лебеза, М. Маркуш та ін.) та менш досліджені сучасною наукою (Богдан-Ігор Антонич, К. Вагілевич, Ю. Гойда, Л. Дем'ян, І. Кошан, М. Монді та ін.). Сказане зумовлює науково-теоретичну актуальність, значущість і складність проблеми, що розглядається.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Міждисциплінарний характер порушеної проблеми зумовив вивчення її окремих аспектів у ракурсах проблем суспільно-політичного і етнокультурного становища Закарпаття у 20–30-х рр. ХХ ст. (Л. Бабола, М. Вегеш, С. Віднянський, Р. Магочій, І. Піпаш, М. Тиводар, В. Шандор та ін.); розвитку системи освіти і шкільництва в краї (В. Гомоннай, І. Гранчак, Ю. Делібалтова, А. Ігнат, Ю. Мудра, І. Небесник, Т. Росул, В. Химинець, П. Ходанич та ін.); діяльності громадських педагогічних і просвітницьких товариств (М. Кляп, Л. Маляр, Г. Шикітка, В. Староста та ін.); видання різного штибу періодики (В. Габор, А. Животко, М. Кухта, О. Пискач, О. Рудловчак та ін.); розвитку літературного процесу (М. Багрій, Ю. Балега, О. Жосан, О. Ігнатович, В. Кіш, О. Мишанич, М. Мушинка, Р. Офіцинський, Н. Ребрик, І. Хланта та ін.). Утім, у представленому вигляді порушена проблема не досліджувалася, що зумовлює доцільність її предметного вивчення.

Мега статті полягає у визначенні та синтезованому аналізі сукупності передумов і чинників, що впливали і зумовлювали зміст, характер, тенденції, інші аспекти розвитку педагогічної та культурно-просвітницької діяльності українських літераторів Закарпаття у 20–30-х рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Визначено п'ять основних груп передумов і чинників розвитку педагогічної та культурно-просвітницької діяльності українських літераторів Закарпаття у 20–30-ті рр. ХХ ст.: суспільно-політичне, етнонаціональне, соціально-економічне становище краю; розвиток ідейно-політичних течій (орієнтацій); формування системи освіти і шкільництва регіону; інституціоналізація національно-культурного життя українців; впливи української еміграції та європейських літературних течій. Кожна з означених груп передумов і чинників є складною, багатоаспектною, потребує синтезованого аналізу.

За міжвоєнного періоду Закарпаття перебувало у складі Чехословаччини – однієї з найбільш демократичних країн Центральної Європи. Це відповідно позначалося на розвитку етнічних меншин, що перебували у її складі. Проблема етнічної ідентичності

українців Закарпаття у 20–30-х рр. ХХ ст. є доволі складною, про що свідчить тривалий науковий дискурс (М. Вегеш, М. Греченюк, Р. Магочій, О. Мишач, І. Піпаш; М. Тиводар). Можемо стверджувати, що, зберігаючи свою самоідентичність і самосвідомість, вони, з одного боку, чітко вирізняли себе зпоміж інших етнічних спільнот краю. Водночас тривале співіснування з угорцями, євреями, чехами, словаками, румунами, німцями кристалізувало етнокультурну толерантність русинів-українців. Етнонаціональна строкатість знайшла відображення у системі шкільництва Закарпаття та позначилася на творчості й суспільній діяльності українських літераторів. Їхнє соціальне і матеріальне становище визначалося низьким соціально-економічним становищем. Серед аграріїв, які становили 88 % населення краю, посилювалося майнове розшарування. Це зумовило формування нової генерації української інтелігенції селянського походження.

Характер її національно-культурного поступу зумовлювали впливи трьох ідейних течій (орієнтацій): русофільської (її адепти вважали, що місцева людність є органічною частиною “великої російської нації”, яка відірвалася від свого “історичного пня”); русинофільської (спиралася на ідеї крайового автономізму й автохтонності русинського населення, яке споконвіку проживало в Карпатах, зберігаючи етнічну окремішність і цілісність); українофільської (зародилася найпізніше, але розвивалася найдинамічніше, обстоюючи постулат етнонаціональної єдності з українством інших етнічних теренів). Ці течії зумовлювали ідейну спрямованість діяльності політичних партій, культурно-просвітницьких організацій, часописів, до яких належали і в яких друкувалися літератори згідно зі своїми ідейним уподобаннями.

Означені орієнтації впливали на розв'язання мовного питання, яке стало одним із найскладніших і найгостріших у національно-культурному розвитку русинів-українців Закарпаття за міжвоєнної доби та закономірно мало принципове значення для творчості і суспільної діяльності літераторів. За досліджуваного періоду й за сучасних умов щодо цієї проблеми ведуться активні ідейні та наукові дискусії. Зважаючи на характер і особливості мовного питання, вважаємо, що за основу його інтерпретації доцільно взяти офіційний, до слова, маловідомий в українській історико-педагогічній науці документ “Генеральний статут Підкарпатської Русі” (офіційна назва Закарпаття міжвоєнного періоду). Він був ухвалений 18 листопада 1919 р., згідно із Сен-Жерменською мирною угодою, яка визначала міжнародно-правовий статус Закарпаття [6, 129–131]. Документ констатує, що народна мова стає мовою навчання та офіційною мовою Підкарпатської Русі. Це роз'яснювалося так: говори місцевих русинів-українців є одним із різновидів говорів української

**ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ НА ЗАКАРПАТТІ у 20–30-х рр. ХХ ст.**

мови; населенню Закарпаття належить право вирішувати, яку літературну мову використовувати в офіційному вжитку. Українська літературна мова в її “галицькому варіанті” запроваджувалася для літературних потреб, тому рекомендувалося вживати не фонетичний, а історико-етимологічний правопис. У середніх школах краю впроваджувалися російська і чеська мови як обов’язкові предмети. Стверджувалася недоцільність створення окремої русинської літературної мови в краї [цит. за: 6, 130–131].

Намагання політичних кіл Чехословаччини в “демократичний” спосіб розв’язати мовне питання, яке нерозривно пов’язувалося із формуванням літературної мови і мовою навчання, на практиці посилювало хаос і протиборство різних ідейно-політичних чинників. Це певною мірою зумовило ухвали створеної у 1920 р. урядової Комісії для встановлення літературної мови Підкарпатської Русі. У них зазначалося: творити свою літературну мову має сам народ; штучно створювати її для населення краю з наукової точки зору помилково, а з політичної – небажано. Утім, ухвали містили й українські суперечливі положення, відповідно до яких, щоб населення Карпатської Русі “не втратило [само]свідомість” як українці, вони [мають розуміти], що “є також членами великого російського народу”. Тому рекомендувалося запровадити в народних школах краю вивчення російської мови [цит. за: 9, 222–223].

Ці офіційні урядові ухвали стимулювали розвиток русофільства. Прихильність до нього частини

літераторів позначалася на ідейній спрямованості їхньої педагогічної та громадсько-просвітницької діяльності.

Означені чинники визначили тенденції і особливості розвитку системи шкільництва Підкарпатської Русі, яка об’єктивно визначала характер освітньої діяльності літераторів, з-поміж яких було чимало фахових педагогів. Вона мала поліетнічний характер та відповідала офіційній політиці чехословацького уряду і суспільним викликам. Її основними компонентами стали початкова школа; горожанська школа, що давала неповну середню освіту; учительські семінарії і гімназії, де охочі здобували середню освіту.

Нові контури системи освіти Карпатської Русі визначив ухвалений 1922 р. “Малий шкільний закон”, згідно з яким запроваджувалася обов’язкова восьмирічна шкільна освіта [7, 325]. Унаслідок подальших реформ на перетині 20–30-х рр. ХХ ст. запроваджено навчальні програми, які передбачали збільшення годин на вивчення рідної мови (до 8–10 год. на тиждень), математики (4–6 год.), історії, науки про рідний край тощо. Посилювалася вихована спрямованість освітнього процесу в плані формування лояльних і відданих державі громадян та любові до рідного краю [5, 45].

Істотні зрушення відбулися у сфері початкової освіти, що складалася з трьох типів шкіл (державні, церковні, общинні) та мала виразний поліетнічний характер (табл. 1).

Таблиця 1

Показники розвитку початкової школи на Підкарпатській Русі
[3; 4; 5, с. 42–47; 7]

Рік	Кількість початкових шкіл з мовою навчання					
	руська (українська)	угорська	чеська	німецька	румунська	єврейська
1920	321	83	22	7	4	2
1936	465	118	158	17	4	7

Спираючись на масив джерел [3; 4; 5, с. 42–47; 7], можемо стверджувати: у 1920–1938 рр. кількість початкових шкіл зросла в 2,5 раза до 803, учнів у них у 2,3 раза – до близько 145 тис., а вчителів у 3,8 раза – до 3320. Це мало двояке значення для формування літературних діячів як педагогічних персоналій. З одного боку, завдяки доступності до відносно якісної початкової освіти, вони почали активно рекрутуватися зі сільського середовища, з іншого, активно обирали професію вчителя, яка ставала затребуваною й уможлилювала поєднання професійної та творчої і громадсько-просвітницької праці.

Цьому сприяв розвиток інших типів закладів освіти. Близько 40 % з трьох десятків досліджуваних педагогічних персоналій навчалися у горожанських школах, яких на 1938 р. у Закарпатті відкрили 21 з українською та 23 з чеською мовами навчання

із понад 11 тис. учнів [5, 44–45]. Більше третини з цієї когорти діячів навчалися у п’яти учительських семінаріях, зокрема, українських закладах в Ужгороді, Мукачеві, Хусті.

Багато літераторів обирали вчительський фах після закінченні гімназій (на 1938 р. діяло 11, з них 5 українських) [3, 26–27; 5, 45–47] та Ужгородської духовної семінарії (щороку мала 40–50 випускників), що була фактично єдиним закладом вищої освіти Карпатської Русі. За відсутності світських вишів українська молодь, зокрема й багато майбутніх літераторів, вступали до вищих шкіл Чехословаччини (Братислава, Брно, Кошиці, Прага) та європейських культурних центрів – Будапешта, Берліна, Відня, Риму тощо.

Розвиток шкільництва сприяв нароццуванню інтелектуального потенціалу та культурно-просвіт-

ньому поступу українства регіону. Істотну роль у цьому процесі відіграли емігранти з Наддніпрянщини, Галичини, Буковини, з-поміж яких – знані письменники, педагоги, культурні діячі [8].

Важливим чинником активізації творчої і суспільної діяльності літераторів стала інституціоналізація національно-культурного життя русинів-українців краю. Акцентуємо на двох взаємопов'язаних складниках цього процесу у вигляді створення мережі культурно-просвітницьких, педагогічних товариств і творчих об'єднань та їхніх друкованих органів, інших періодичних видань і видавничих осередків. Сучасні українські науковці часто спираються на дані П. Магочія, згідно з якими за міжвоєнного періоду на Закарпатті виходило 75 періодичних видань: денників (4), тижневиків (27), журналів (42), календарів і альманахів громадсько-політичного, культурно-просвітницького, освітньо-педагогічного, мистецького спрямування [1, 375; та ін.]. За іншими обрахунками, якщо за часів австро-угорського панування на Закарпатті виходило 17 періодичних видань, то на 1923 р. їхня чисельність зросла до 35, а на 1938 р. – до 126 [2, 2]. Вони видавалися українською і російською мовами й т. зв. язичієм (шугучна суміш староукраїнських, російських та місцевих діалектних елементів, розчинених угорськими, польськими, німецькими лексемами), яким користувалися літератори московфільської орієнтації. Ініціаторами, організаторами й редакторами більшості з них виступали літератори.

Знаковими в розвитку української періодики Підкарпатської Русі стали громадсько-політичні видання: тижневик (згодом двотижневик) “Русин” (1920–1923; редактор Т. Жаткович) із літературно-мистецьким додатком “Неділя Русина”; тижневик “Наука” (1919–1922; засновник А. Волошин), 1922 р. змінив назву на “Свобода” з додатком “Літературний листок” (з'явився 1929 р.); місячник “Наша земля” (1927–1928; редактор В. Гренджа-Донський) і його наступник “Українське слово” (1932–1938; редактор М. Брацайко) з літературним додатком “Слово” (редактор В. Гренджа-Донський) та ін.

Поряд з названими українофільськими виданнями, помітну роль у культурному житті краю посідали русофільські часописи – літературно-суспільний журнал “Карпатский край” (1923–1924), літературно-історичний місячник “Карпатский свет” (1928–1933) та ін.

З-поміж молодіжних видань найбільшою популярністю користувалися ілюстрований місячник для молоді, родини і народу “Пчілка” (1922–1932; редактор А. Волошин, адміністратор П. Кукуруза), часопис для молоді Підкарпатської Русі “Наш рідний край” (редактор О. Маркуш, видавець Е. Егрецький), його ілюстрований додаток “Віночок для підкарпатських діточок” (1920–1938) до 1924 р. видавав Шкільний відділ.

Провідними громадсько-просвітницькими та видавничими центрами Закарпаття виступали товариство “Просвіта”, яке щороку видавало від 3–4 до 73 художніх і науково-популярних книжок, та московфільське Товариство імені Олександра Духновича, яке у своїй серії “Издание” упродовж 1923–1938 рр. випустило 115 назв видань (п'єси, оповідання, збірки поезій), зокрема календарів і альманахів [1, 375].

Освітньо-педагогічний простір міжвоєнного Закарпаття у різний час представляли близько двох десятків різноманітних громадських об'єднань на кшталт “Комітет шкільної допомоги” (1919), “Шкільна допомога” (1920), Товариство учительства горожанських шкіл Підкарпатської Русі (1924), Товариство учителів Греко-католицької єпархії Мукачівської (1926), Товариство учительок домашніх наук в Підкарпатській Русі (1927), Народовецьке учительське товариство (1929) та ін.

Педагоги-літератори виступили провідною силою багатогранної освітньо-педагогічної праці та просвітницької діяльності Педагогічного товариства Підкарпатської Русі (1924), що видавало часопис “Підкарпатська Русь” (редактор А. Волошин), присвячений пізнанню рідного краю, педагогічним і літературним справам; товариство “Учительська громада” (1930), яке видавало часописи “Учительський голос” (1930–1938; редактор А. Ворон) і “Наша школа” (1935–1938), дописувачами до якого були відомі культурні діячі, педагоги і звичайні вчителі (А. Алиськевич, П. Біланюк, М. Ердевдій, А. Макаренко, П. Міговк, І. Панькевич та ін.). Ці народовецькі часописи полемізували з московфільським журналом “Народная школа” (редактор М. Василенко), який видавало засноване 1920 р. Вчительське товариство Підкарпатської Русі.

Неформальну роль офіціозу для освітян краю виконував орган Шкільного реферату (відділу) “Учитель” (1920–1938), який почергово редагували І. Панькевич, С. Бочек, Й. Пешина, Ю. Ревай.

Згідно з твердженнями науковців, за рівнем розвитку видавничої справи, зокрема кількістю назв періодичних, книжкових видань, українство міжвоєнного Закарпаття не поступалося, а в деяких позиціях (календарі, альманахи) переважало Чехію і Словаччину [1, 375]. Це стимулювало працю українських літераторів, творчість яких стала потужним чинником формування національної свідомості українства краю та відіграла вагомую роль у навчанні і вихованні шкільної молоді через уміщення їхнього художнього доробку в початкових книгах.

З огляду на рецепції сучасного українського літературознавства (О. Жосан, О. Ігнатович, В. Кіш, О. Мишанич, Л. Прівалова, Н. Ребрик, М. Ржевська, І. Хланга та ін.), можемо стверджувати, що літературний процес на Закарпатті міжвоєнного періоду розгортався під “стягом модернізму”, який інтегрував і поглинув різні мистецькі й літературні

напрями – імпресіонізм, символізм, інші стилістичні та групові прояви. Це супроводжувалися звільненням літератури від надмірного соціологізму й ідеологічної ангажованості та виконання “сервісної” функції бути ілюстрацією до соціології і політики.

Дидактичні функції щодо впливу на світосприйняття та ідейне, морально-етичне, естетичне, трудове виховання, формування ціннісних орієнтацій молоді генерації письменників Закарпаття справляли такі ознаки модерністського мислення і світобачення, як відображення образу світу в окремі особистості й поглиблена саморефлексія. Прочитання й синкретичне осмислення їхньої творчості виявляє такі типові і найвиразніші характеристики: посилення психологізму з моделюванням напруженого емоційного переживання; міфологізм, який повертає героя до первісного архетипу і вимагає символічного тлумачення внутрішнього світу, поведінки, вчинків особистості. Такі ознаки виразно відстежуються у постичних та особливо прозових творах, що змальовують яскраві неповторні образи народного вчителя, дитини, учня народної школи, семінариста, гімназиста, студента, їхніх батьків і соціальне оточення. Об’єднувальною для сукупності стильових течій модернізму ідея заперечення традиційного реалістичного мистецтва у творчості закарпатських письменників міжвоєнних десятиріч ХХ ст. набрала своєрідного, феноменального для національного літературного процесу виявлення. У другій половині 20-х рр. ХХ ст. став виразнішим вихід з тенет “народницького етнографізму”, який, окрім пошуку національних джерел, підживлювався й ідеями москвофільства і консервативної церковнослов’янщини, та посилення ідейної й художньої орієнтації на найкращі здобутки української і європейської культури й літератури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Визначені групи чинників всебічно впливали на розвиток педагогічної та культурно-просвітницької діяльності українських літераторів Закарпаття у 20–30-х рр. ХХ ст. Суспільно-політичне, етнонаціональне, соціально-економічне становище краю визначало загальне тло їхнього особистісного і професійного формування. Розвиток ідейно-політичних орієнтацій (русинофільство, русофільство, українофільство) впливав на кристалізацію самоідентичності літераторів та вибір мовно-граматичного стилю написання творів. Розвиток системи освіти у вигляді мережі початкових і горожанських шкіл та семінарій і гімназій сприяв нарощуванню інтелектуального потенціалу літераторів, стимулював вибір ними педагогічного фаху, який давав змогу поєднувати освітянську та творчу і громадсько-просвітницьку діяльність. Інституціоналізація національно-культурно життєвої українців, що виявилася у появі та розвитку мережі масових просвітницьких товариств, педагогічних об’єднань, творчих спілок і численних

періодичних видань, сприяла гуртуванню навколо них літераторів-педагогів, їхній творчій самореалізації та професійній і культурно-громадській активності. На ці процеси впливали діячі української еміграції, що опинилися на Закарпатті, та мистецька течія модернізму, яка детермінувала світобачення письменників і поетів. Означені чинники мали специфічний, комплексний вплив на педагогічну і громадсько-просвітницьку діяльність персоналії літераторів, тому їх потрібно розглядати в нерозривному взаємозв’язку і взаємозалежності.

Предметом подальших досліджень може стати створення колективного портрета персоналії педагогів-літераторів Закарпаття та поглиблене осмислення різних аспектів їхньої творчої, професійної, громадської діяльності в системі координат міжвоєнного періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вегеш М. Література Закарпаття в 20–30-х роках. *Нариси історії Закарпаття. Т. 2. (1918–1945)* / ред. І. Гранчак. Ужгород: Закарпаття, 1995. С. 373–384.
2. Габор В. Закарпатська україномовна преса 20–30-х років ХХ ст. у контексті національного відродження краю : автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.01.08. Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1997. 20 с.
3. Делібалтова Ю.В. Школи на Підкарпатській Русі в 1919–1929 роках. *Науковий вісник Ужгородського університету. “Історія”*. Вип. 1. 2014. С. 25–30.
4. Народне шкільництво у числах. *Наша школа*. 1936. Ч. 5. С. 5–105.
5. Освіта Закарпаття: монографія / Химинець В.В. та ін. Ужгород: Карпати, 2009. 464 с.
6. Тіхий Ф. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / пер. з чеськ. Л. Беляя і М. Сюська. Ужгород, 1996. 227 с.
7. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті у системних освітніх трансформаціях 20-их – 30-х рр. ХХ століття. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Наук. зб. Уманського державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 42. Ч. 1. С. 321–328.
8. Ходанич П.М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність українських письменників-емігрантів на Закарпатті в міжвоєнний період (1919–1939). Ужгород: Гражда, 1999. 102 с.
9. Шандор В. Закарпаття. Історично правний нарис від ІХ ст. до 1920 року. Carpathian Alliance: New York, 1992. 292 с.

REFERENCES

1. Vehesh, M. (1995). Literatura Zakarpattia v 20–30-kh rokakh [Literature of Transcarpathia in the 20s and 30s]. *Essays on the history of Transcarpathia*. Vol. 2. (1918–1945). (Ed.). I. Hnanchak. Uzhhorod, pp. 373–384. [in Ukrainian].
2. Habor, V. (1997). Zakarpatska ukrainomovna presa 20–30-kh rokiv XX stolittia u konteksti natsionalnoho vidrozhennia kraiu [Transcarpathian Ukrainian-language press of the 20–30s of the 20th century in the context of the national revival of the region]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
3. Delibaltova, Yu.V. (2014). Shkoly na Pidkarpatskii Rusi v 1919–1929 rokakh [Schools in Subcarpathian Rus in 1919–

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1929]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. "History"*. No. 1. pp. 25–30. [in Ukrainian].

4. Narodne shkilnytstvo u chyslakh (1936). [Public education in numbers]. *Our school*. No. 5. pp. 5–10. [in Ukrainian].

5. Osvita Zakarpattia (2009). [Education of Transcarpathia]. (Ed.). Khymynets V.V. et al. Uzhhorod, 464 p. [in Ukrainian].

6. Tikhyy, F. (1996). Rozvytok suchasnoi literaturnoi movy na Pidkarpatskii Rusi [The development of the modern literary language in Subcarpathian Rus]. Translation from Czech. L. Beleia and M. Siuska. Uzhhorod, 227 p. [in Ukrainian].

7. Fizezhi, O.Y. (2012). Pochatkova shkola na Zakarpatti u systemnykh osvitynykh transformatsiakh 20-ykh – 30-ykh rr. XX stolittia [Elementary school in Transcarpathia in systemic educational transformations of the 20s – 30s of the 20th cen-

ture]. *Psychological and pedagogical problems of the village school. Science coll. Uman State Pedagogical University*. No. 42 (1). pp. 321–328. [in Ukrainian].

8. Khodanych, P.M. (1999). Pedahohichna ta osvithno-kulturna diialnist ukrainskykh pysmennykiv-emihrantiv na Zakarpatti v mizhvoiennyi period (1919–1939) [Pedagogical and educational and cultural activities of Ukrainian emigrant writers in Transcarpathia in the interwar period (1919–1939)]. Uzhhorod, 102 p. [in Ukrainian].

9. Shandor, V. (1992). Zakarpattia. Istorychno pravnyi narys vid XIX st. do 1920 roku [Transcarpathia. Historical legal essay from the 9th century to 1920]. Carpathian Alliance: New York. 292 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022

УДК 378:373.2.011.3-051:373.2.015.31:81-028.31

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271015>

Вікторія Іванова, доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку. Описано шляхи реалізації запропонованих педагогічних умов у освітньому процесі ЗВО.

Встановлено, що педагогічними умовами формування готовності майбутніх вихователів до розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку є: 1) орієнтація здобувачів на власну творчість та розвиток словесної творчості дітей дошкільного віку; 2) систематизація, збагачення та інтеграція знань, вироблення вмінь, необхідних для розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку; 3) включення здобувачів до дослідницької, практичної та рефлексивної діяльності з розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку.

Запропоновано стрижневі ідеї формування готовності здобувачів до роботи з розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку.

Ключові слова: педагогічні умови; готовність майбутнього вихователя; словесна творчість дітей дошкільного віку; рефлексивна діяльність.

Літ. 6.

Victoria Ivanova, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Professor of the Preschool and Special Education Department
Mukachevo State University

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMING THE READINESS OF FUTURE EDUCATORS FOR THE DEVELOPMENT OF VERBAL CREATIVITY OF PRESCHOOLERS

The relevance of the problem of finding out pedagogical conditions for the effective formation of the readiness of future educators for the development of verbal creativity of preschoolers has been determined by insufficient preparation of educators for the implementation of this direction into their professional activity. After all, despite significant achievements in the development of children's verbal creativity development, the wide practice of preschool educational institutions and the results of conducted researches have indicated the prevalence of a medium-low level of development of preschool children's verbal creativity.

The article has defined and substantiated the pedagogical conditions of the formation of the readiness of future educators for the development of verbal creativity of preschoolers. The ways of implementation of the proposed pedagogical conditions in the educational process of higher educational institutions have been described.

It has been established that the pedagogical conditions of the formation of the readiness of future educators for the development of verbal creativity of preschool children are: 1) orientation of students to their own creativity and the development of verbal creativity of preschoolers; 2) systematization, enrichment and integration of knowledge, development of the skills necessary for the development of verbal creativity of preschoolers; 3) inclusion of applicants into the research, practical and reflective activities for the development of verbal creativity of children.

We have proposed the main ideas of forming the readiness of students to work on the development of verbal creativity of preschool children, such as: